

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29.02.1984, sp. zn. Cpj 88/82, ECLI:CZ:NS:1984:CPJ.88.1982.1

Číslo: 26/1984

Právní věta: Usnesení, kterým se podle ustanovení § 141 odst. 1 o. s. ř. ukládá účastníku řízení povinnost složit zálohu na náklady důkazu, který tento účastník navrhl nebo který nařídil soud o skutečnostech jím uváděných anebo v jeho zájmu, je podkladem pro soudní výkon rozhodnutí. Zálohu lze vymáhat do vydání rozhodnutí, jímž se řízení končí (§ 151 odst. 1 o. s. ř.). K tomuto okamžiku musí soud provést zúčtování záloh, ať již dobrovolně složených nebo vymožených soudním výkonem rozhodnutí, a rozhodnout též podle ustanovení § 148 o. s. ř., jestliže stát zčásti nebo zcela platil náklady důkazu.

Soud: Nejvyšší soud ČSR

Datum rozhodnutí: 29.02.1984

Spisová značka: Cpj 88/82

Číslo rozhodnutí: 26

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Náklady řízení, Řízení před soudem, Výkon rozhodnutí

Předpisy: 99/1963 Sb. § 141

§ 148

§ 151 ods. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Soudy v občanském soudním řízení účastníkům ukládají podle ustanovení § 141 odst. 1 o. s. ř. povinnost složit zálohu na provedení důkazu, a to usnesením, proti němuž se připouští odvolání; jestliže však účastník nesplní tuto povinnost dobrovolně, soudy zálohu nevymáhají. Tato praxe vychází z některých názorů na povahu uvedeného usnesení, zejména z toho, že povinnost uložená v tomto usnesení je ryze procesní a že za její nesplnění není občanským soudním řádem 1) stanovena sankce; dále se vychází z toho, že uložením povinnosti složit zálohu nevzniká státu žádná pohledávka, a proto stát tu není oprávněným ve smyslu ustanovení § 251 o. s. ř. Poukazuje se také na to, že podle ustanovení § 141 odst. 2 o. s. ř. stát platí náklady důkazů, které nejsou kryty zálohou, tedy i v případě, že účastník nesplnil uloženou mu povinnost složit zálohu, zvláště proto, že za podmínek uvedených v ustanovení § 148 odst. 1 o. s. ř. má pak stát právo na náhradu těchto nákladů proti účastníkům.

Tyto důvody nemohou obstát jednotlivě, ani ve svém souhrnu.

Usnesení ukládající povinnost složit zálohu není usnesením, kterým soud upravuje pouze vedení řízení; je proti němu přípustné odvolání, protože to nevylučuje ani ustanovení § 202 o. s. ř., ani jiné ustanovení občanského soudního řádu (srov. závěr pod sp. zn. Cpj 5/65 – 12 bývalého Nejvyššího soudu, uveřejněný ve sborníku III Nejvyššího soudu ČSSR „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení v některých věcech pracovněprávních, občanskoprávních a rodinněprávních“, SEVT, Praha, 1980, str. 332). Účastník, jemuž složení zálohy bylo uloženo, je tedy oprávněn odvolat se jak proti uložení této povinnosti, tak proti výši stanovené zálohy.

Pak je ovšem v souladu se zásadou, že každé rozhodnutí soudu ukládající platební povinnost je i podkladem pro soudní výkon rozhodnutí, aby také rozhodnutí vydané podle ustanovení § 141 odst. 1 o. s. ř. bylo možné realizovat soudním výkonem rozhodnutí. Zákon totiž jen výjimečně stanoví jiné následky nesplnění platební povinnosti uložené soudem (např. v ustanovení § 8 zákona č. 116/1966 Sb., o soudních poplatcích, podle něhož v některých případech nezaplacení soudního poplatku má za následek zastavení řízení).

Je třeba si také uvědomit, že ustanovení § 141 odst. 2 o. s. ř. navazuje na ustanovení § 139 o. s. ř. Jestliže by totiž stát neměl povinnost platit náklady důkazu proto, že nebyla složena záloha v dostačující výši nebo že ji účastníku nebylo možné uložit proto, že byly u něho předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, přenášelo by se zálohování nákladů důkazu na svědky a znalce, popřípadě na další osoby odlišné od účastníků, které měly uloženu nějakou povinnost při dokazování (např. předložení listiny). Tyto osoby mají ovšem právo, aby jejich nároky byly uspokojeny bez prodlení, takže bylo třeba zajistit, aby tuto povinnost nesl stát, když pro tyto účely nebyla včas opatřena záloha. Z toho však nelze dovodit, že záloha nemůže být vymáhána.

Při výkladu ustanovení § 141 odst. 1 o. s. ř. je třeba mít na zřeteli také účel, který toto ustanovení sleduje. Nelze totiž zatěžovat hospodaření s rozpočtovými prostředky tím, že by stát zbytečně zálohoval mnohdy značné náklady důkazů (zejména znalečného), lze-li důvodně požadovat, aby tyto náklady platil účastník, který dal k provedení důkazu přímý nebo nepřímý podnět nebo v jehož zájmu se důkaz provádí. Tento účel by se míjel účinkem, kdyby usnesení ukládající zaplacení zálohy mělo být považováno za uložení ryze procesní povinnosti, jejíž splnění by nebylo možné vynutit. Přitom zákon účastníky řízení chrání potud, že účastníkovi nelze uložit složení zálohy, jestliže jsou u něho předpoklady pro osvobození od soudních poplatků.

Nelze také připustit, aby zatím co ukázněný účastník zálohu dobrovolně zaplatil, za občana, který nedbá soudem uložené povinnosti, by náklady musel podle ustanovení § 141 odst. 2 o. s. ř. platit stát, který sice má právo na jejich náhradu proti účastníkům, ovšem jen za splnění podmínek uvedených v ustanovení § 148 odst. 1 o. s. ř.

Je proto třeba připustit, aby záloha na náklady důkazu mohla být soudním výkonem rozhodnutí vymožena, když žádné ustanovení občanského soudního řádu to nevylučuje.

Na tomto výkladu nic nemění ani skutečnost, že občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb., jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 78/1983 Sb.) neobsahuje již ustanovení odpovídající ustanovení § 128 odst. 2 dříve platného zákona č. 142/1950 Sb., podle něhož nebyla-li záloha včas složena, posoudil soud, zda má být zamýšlený procesní úkon přesto vykonán, či má-li být od něho upuštěno, přičemž byl-li procesní úkon vykonán, nesl stát náklady s tím spojené, ale vymáhal je na účastníku exekucí. Rozdíl je však třeba vidět v tom, že zákon č. 142/1950 Sb. vylučoval přípustnost opravného prostředku proti usnesení, jímž bylo uloženo složení zálohy na náklady (§ 192 písm. i/ dříve platného zákona č. 142/1950 Sb.).

Podle ustanovení § 151 odst. 1 o. s. ř. rozhoduje o povinnosti k náhradě nákladů řízení soud zpravidla v rozhodnutí, jímž se řízení končí. Dříve rozhoduje výjimečně (např. podle ustanovení § 147 o. s. ř.).

Proto vydání rozhodnutí, jímž se řízení končí, je okamžikem, kdy soud musí též rozhodnout o nárocích státu podle ustanovení § 148 o. s. ř. Aby však soud mohl rozhodnout podle ustanovení § 148 o. s. ř., musí si zjistit, zda a v jaké výši byla zaplacená záloha na náklady důkazu, a to ať byla placena dobrovolně nebo na základě soudního výkonu rozhodnutí; přitom ze složené zálohy může zaplatit jen ty náklady důkazů, které účastník, jenž zálohu zaplatil, navrhl nebo byly provedeny o skutečnostech, které uvedl, nebo v jeho zájmu. Protože ustanovení § 151 odst. 3 o. s. ř. připouští, že výši nákladů může předseda senátu určit až v písemném vyhotovení rozhodnutí, nelze vyloučit, aby složené zálohy bylo použito k zaplacení těch nákladů důkazu, které budou likvidovány po vydaném konečném rozhodnutí ve věci, avšak před jeho písemným vyhotovením, pokud si soud vyhradil, že náklady vyčíslí samostatným rozhodnutím (srov. k tomu rozhodnutí uveřejněné pod č. 6/1969 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR).

Z povahy zálohy, která musí být zúčtována ke dni, kdy soud rozhoduje o náhradě nákladů státu, rovněž plyne, že částka složená později, ať již dobrovolně účastníkem řízení nebo na základě soudního výkonu rozhodnutí, nemůže být použita jako záloha; může však být použita na náhradu nároku státu podle ustanovení § 148 o. s. ř., pokud složiteli tato povinnost byla uložena; jinak musí být vrácena.

Soud, který uloží povinnost složit zálohu a který podá návrh na její vymáhání, nebyla-li složena ve stanovené lhůtě dobrovolně, musí také navrhnout zastavení výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. c) o. s. ř., jestliže bylo vydáno rozhodnutí podle ustanovení § 148 o. s. ř. Také účastník má právo po vydání rozhodnutí podle ustanovení § 148 o. s. ř. navrhnout zastavení výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř., protože není přípustné vymáhat zálohu poté, kdy bylo vydáno rozhodnutí o náhradě nákladů řízení podle ustanovení § 148 o. s. ř.

1) zákonem č. 99/1963 Sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 78/1983 Sb.).